

SPIS TREŚCI

ROZDZIAŁ 1. WPROWADZENIE	9
1.1. Określenie przedmiotu badań i terminologia	9
1.2. Przestrzenny i czasowy zakres opracowania	10
1.3. Cel pracy i wstępne założenia	11
1.4. Hipoteza	13
1.5. Metoda modelu tradycji architektonicznej	14
1.6. Metodyka badań	16
1.7. Stan badań	17
1.8. Specyfika Bałtyku jako morza śródładowego	18
1.9. Obraz wspólnoty bałtyckiej	20
1.10. Wprowadzenie do części opisowej opracowania	23
ROZDZIAŁ 2. KOMPLEKS DOMÓW HALOWYCH	25
2.1. Wprowadzenie w tematykę domów halowych	25
2.2. Zasięg występowania domów halowych	25
2.3. Różnice w terminologii	26
2.4. Komasa funkcji w domu halowym	26
2.5. Układ i rozmiary domów halowych	27
2.6. Charakterystyczny przekrój poprzeczny	28
2.7. Wielka sień w domu halowym	28
2.8. Kuchnia i urządzenia ogniowe	29
2.9. Mieszkanie gospodarza	30
2.10. Trakty boczne	30
2.11. Odmiany rozplanowania domów halowych	31
2.12. Ryglowa konstrukcja ścian	32
2.13. Konstrukcja dachu	34
2.14. Formy dachów	34
2.15. Ściana frontowa	36
2.16. Geneza domów halowych – długie domy z okresu neolitu	37
2.17. Geneza domów halowych – domy Germanów w średniowieczu	38
2.18. Geneza domów halowych – europejskie długie domy	38
2.19. Ustalenie się formy domu halowego w XV wieku	40
2.20. Schyłek domów halowych	40
2.21. Zespoły osadnicze na terenie kompleksu	41
2.22. Dom halowy w obejściu – najmniejsze zagrody	42
2.23. Chłopskie dwory w Meklemburgii	42
2.24. Zamknięte zagrody czworoboczne na Pomorzu Zachodnim	44
2.25. Domy z sienią poprzeczną	46
2.26. Tradycyjna kolorystyka	48
2.27. Model tradycji architektonicznej dla kompleksu domów halowych	49
ROZDZIAŁ 3. DOMY TYPU <i>GEESTHARDENHAUS</i> NA TERYTORIUM SZLEZWIKU	55
3.1. Zespół domów szlzewickich	55
3.2. Określenie zasięgu terytorialnego zespołu Szlzewiku	55
3.3. Propozycja polskiej terminologii	56
3.4. Określenie ogólne	56
3.5. Wygląd zewnętrzny	57
3.6. Konstrukcja domów szlzewickich	59
3.7. Rozplanowanie domu szlzewickiego	60
3.8. Geneza domów szlzewickich	62

3.9. Fryzyjskie domy z Uthlandii	62
3.10. Model tradycji architektonicznej dla zespołu domów szlezwickich	63
ROZDZIAŁ 4. BUDYNKI Z RAM TYPU „H” W REJONIE CIEŚNIN DUŃSKICH	67
4.1. Specyfika kompleksu cieśnin duńskich	67
4.2. Zasięg i środowisko kompleksu cieśnin duńskich	67
4.3. Jednorodność form w obrębie kompleksu	68
4.4. Zasada konstrukcji drewnianego szkieletu z ram typu „H”	68
4.5. Materiał stosowany do wznoszenia konstrukcji	69
4.6. Złącza na czop przewlekany	70
4.7. Alternacja konstrukcji szkieletowej, wypełnienia	71
4.8. Rodzaje podwalin i ich rola konstrukcyjna	71
4.9. Więźby dachowe i dachy	72
4.10. Kształt budynków	74
4.11. Rozplanowanie wnętrza budynków mieszkalnych	75
4.12. Poszerzanie budynków	76
4.13. Urządzenia grzewcze	76
4.14. Formy szczytów na wyspie Bornholm	77
4.15. Kolorystyka obiektów	79
4.16. Krajobraz i osadnictwo	79
4.17. Formy siedlisk	80
4.18. Model tradycji architektonicznej dla kompleksu domów z ram typu „H”	82
ROZDZIAŁ 5. CZERWONE DOMY TYPU STUGA PO OBU STRONACH PÓŁNOCNEGO BAŁTYKU	87
5.1. Szwedzko-fiński kompleks domów zrębowych	87
5.2. Terytorialny zasięg kompleksu	87
5.3. Problem terytorialnej jedności kompleksu	88
5.4. Środowisko geograficzne kompleksu	89
5.5. Środowiskowe warunki do uprawiania rolnictwa	89
5.6. Wieńcowa konstrukcja ścian	90
5.7. Ślęgowa konstrukcja dachu	91
5.8. Rozwój konstrukcji dachów	92
5.9. Rozwój rzutu domów mieszkalnych – <i>höglöftsstuga</i> na południu Półwyspu Skandynawskiego	93
5.10. Chata z przedsionkiem – <i>enkelstuga</i>	94
5.11. Chata symetryczna – <i>parstuga</i>	95
5.12. Urządzenia ogniowe	97
5.13. Malowanie ścian czerwienią <i>falu</i>	98
5.14. Detal malowany na biało	99
5.15. Zagrody i osadnictwo	100
5.16. Szwedzkie spichlerze piętrowe z galerią wzdłużną	102
5.17. Kamienne domy na wyspie Gotlandia	103
5.18. Model tradycji architektonicznej dla kompleksu czerwonych domów typu stuga	105
ROZDZIAŁ 6. STAŁE I MOBILNE SCHRONIENIA LUDU SAAMI NA PÓŁNOCY	111
6.1. Kompleks domostw lapońskich	111
6.2. Lapończycy albo Saami	111
6.3. Życie Lapończyków	112
6.4. Typowy namiot lapoński	113
6.5. Chaty darniowe typu <i>káte</i> i <i>gamme</i>	115
6.6. Inne chaty lapońskie	117
6.7. Inne obiekty towarzyszące obozowiskom i osadom Saami	118
6.8. Rozplanowanie obozowisk i osiedli Lapończyków	119
6.9. Model tradycji dla kompleksu stałych i mobilnych schronisk ludu Saami	119

ROZDZIAŁ 7. KARELSKO-WIELKORUSKIE DOMY Z OKRĄGLAKÓW	123
7.1. Kompleks karelsko-wielkoruski	123
7.2. Określenie terytorialnego zasięgu kompleksu karelsko-wielkoruskiego	123
7.3. Ogólny wyraz architektury wernakularnej kompleksu	124
7.4. Ściany wieńcowe wznoszone z okrągłaków	125
7.5. Konstrukcja ślegowa dachu i szczyty budynków	126
7.6. Pokrycie dachowe z dranic	126
7.7. Elewacja wejściowa a reprezentacyjna fasada domu, dom w zagrodzie	127
7.8. Reprezentacyjna forma ściany szczytowej	128
7.9. Wyniesienie posadzki ponad poziom terenu	129
7.10. Zewnętrzne schody wejściowe – krylco	130
7.11. Wnętrza domów mieszkalnych	131
7.12. Typy rozplanowania – brus, głągol, koszel	132
7.13. Wąskofrontowe stodoły typu gumno na wschodzie	133
7.14. Wąskofrontowe stodoły z obszaru rosyjskiego zespołu głównego	134
7.15. Inne obiekty wiejskie	135
7.16. Formy osadnicze	135
7.17. Model tradycji architektonicznej dla kompleksu domów z okrągłaków	137
ROZDZIAŁ 8. RIJE MIESZKALNE NA POŁUDNIE OD ZATOKI FIŃSKIEJ	143
8.1. Określenie kompleksu rij mieszkalnych	143
8.2. Zasięg terytorialny	143
8.3. Środowisko przyrodnicze	144
8.4. Komponenty kulturowe	144
8.5. Osadnictwo na obszarze kompleksu rij mieszkalnych	145
8.6. Suszenie zboża – technologia i obiekty	146
8.7. Geneza rii mieszkalnej	147
8.8. Wygląd i rozplanowanie rii mieszkalnej	148
8.9. Konstrukcja rii mieszkalnej	152
8.10. Rozwój formy rii mieszkalnej	153
8.11. Zanikanie rij mieszkalnych	154
8.12. Lamusy z galerią wzdłużną	154
8.13. Lamusy z podcieniem wzdłużnym – terminologia i funkcja	155
8.14. Rozplanowanie i kształt przestrzenny lamusów	155
8.15. Model tradycji architektonicznej dla kompleksu rij mieszkalnych	157
ROZDZIAŁ 9. NOMS – ARCHAICZNY DOM ŻMUDZKI	161
9.1. Zespół żmudzkich domów typu noms	161
9.2. Krajobraz kulturowy Żmudzi na tle przemian w osadnictwie litewskim	162
9.3. Rozplanowanie i kształt przestrzenny żmudzkiej chaty typu noms	164
9.4. Zmierzch chat typu noms	165
9.5. Model tradycji architektonicznej dla kompleksu żmudzkich domów typu noms	167
ROZDZIAŁ 10. BAŁTYJSKIE DOMY Z CZARNĄ KUCHNIĄ	171
10.1. Kompleks bałtyjskich domów z czarną kuchnią	171
10.2. Zasięg terytorialny kompleksu bałtyjskiego	171
10.3. Określenie charakterystycznego typu domu	172
10.4. Rozwój rzutu domu z czarną kuchnią	173
10.5. Formy zewnętrzne w obrębie kompleksu	175
10.6. Północna, łotewska część kompleksu	175
10.7. Zachodnia część Litwy	176
10.8. Obszar Mazur	178
10.9. Wtórne rozprzestrzenienie się domów z czarną kuchnią poza obręb kompleksu	180
10.10. Spichlerze z podcieniem szczytowym	181
10.11. Stodoły pogranicza litewsko-białoruskiego	182

10.12. Model tradycji architektonicznej dla kompleksu domów z czarną kuchnią	184
ROZDZIAŁ 11. DOME PODCIENIOWE ŻUŁAW WIŚLANYCH I POWIŚLA	189
11.1. Zespół żuławskich i powiślańskich domów podcieniowych	189
11.2. Zasięg występowania zespołu	189
11.3. Specyfika środowiska Żuław i Powiśla	190
11.4. Krajobraz kulturowy i osadnictwo	190
11.5. Menonicy na Żuławach Wiślanych	191
11.6. Dom podcieniowy na wczesnym etapie rozwoju – dom w Lipcach	192
11.7. Dalszy rozwój domów podcieniowych – domy na planie w kształcie litery „L”	193
11.8. Ustalenie się formy w drugiej połowie XVIII wieku	194
11.9. Materiał i konstrukcja	195
11.10. Rozplanowanie wnętrza – dwa mieszkania w jednym domu	196
11.11. Forma ramy słupowej i wystawki	197
11.12. Domy podcieniowe w zagrodzie	199
11.13. Dalszy rozwój domów podcieniowych	200
11.14. Model tradycji architektonicznej dla zespołu żuławskich i powiślańskich domów podcieniowych	201
ROZDZIAŁ 12. DOME PODCIENIOWE POMORZA I PÓŁNOCNEJ WIELKOPOLSKI	205
12.1. Wprowadzenie w problematykę pomorskich i wielkopolskich domów podcieniowych	205
12.2. Zasięg kompleksu domów podcieniowych	205
12.3. Środowisko przyrodnicze Pomorza i Wielkopolski	206
12.4. Krajobraz kulturowy kompleksu domów podcieniowych	206
12.5. Rozmiary i kształt przestrzenny domów podcieniowych	207
12.6. Amfiladowe rozplanowanie domu	208
12.7. Materiały i konstrukcja ścian	208
12.8. Konstrukcja i pokrycie dachu	209
12.9. Komin sztagowy, kuchnia – dalszy rozwój planu	209
12.10. Funkcja i forma frontowego podcienia	210
12.11. Podcieniowe domy bliźniaki	213
12.12. Kolorystyka domów podcieniowych	213
12.13. Domy podcieniowe w chłopskim obejściu	213
12.14. Geneza domów podcieniowych	214
12.15. Wyraz architektoniczny	216
12.16. Model tradycji architektonicznej dla kompleksu domów podcieniowych Pomorza i północnej Wielkopolski	216
ROZDZIAŁ 13. PODSUMOWANIE	221
13.1. Architektura wernakularna obszaru bałtyckiego w ujęciu metody modelu tradycji	221
13.1.1. Wprowadzenie	221
13.1.2. Środowisko (A1)	221
13.1.3. Rodzaje osadnictwa (A2)	221
13.1.4. Formy osad (A3)	222
13.1.5. Formy siedlisk (A4)	222
13.1.6. Oryginalne formy obiektów o funkcji gospodarczej (A5)	223
13.1.7. Podstawowe typy budynków mieszkalnych (A6)	223
13.1.8. Ściany – materiał i konstrukcja (B1)	224
13.1.9. Konstrukcja dachów (B2)	225
13.1.10. Pokrycie dachów (B3)	226
13.1.11. Kolorystyka obiektów (B4)	227
13.1.12. Kształt przestrzenny (C1)	228
13.1.13. Rozwiązanie funkcji (C2)	229
13.1.14. Rozplanowanie (C3)	229
13.1.15. Urządzenia ogniowe (C4)	231
13.1.16. Rozwój formy (C5)	232

13.1.17. Dekoracja plastyczna (C6)	233
13.2. Propozycja klasyfikacji architektury wernakularnej obszaru bałtyckiego	235
13.3. Problem jedności architektury tradycyjnej obszaru bałtyckiego	237
13.4. Architektura tradycyjna jako konsekwencja złożonych przyczyn	238
13.5. Rola morza w kulturze szerokich grup społecznych – kumulacja odrębności	240
13.6. Refleksja o roli tradycji w architekturze współcześnie i w przyszłości	240
BIBLIOGRAFIA	245
SPIS RYCIN	251
SPIS TABEL	257
SUMMARY	259
ZUSAMMENFASSUNG	261